

Pekka Jäntti 16.4.1990

Muisteluksia Sk:n poikaosastosta ja nostomiespalveluksesta

Ensimmäisen kosketuksen Sk:n poikaosastoon sain Ylitorniolla, jonne perheemme muutti Rovaniemeltä v. 1937. Äitini osallistui Lottatoimintaan ja sitä kautta minäkin ilmeisesti tulin mukaan Sk:n poikaosastoon. Kovin vilkasta ei toiminta kuitenkaan ollut. Itse olin tuolloin vasta 9-vuotias, joten ei ikäkään silloin vielä liiemmin painanut. Muutaman kerran harjoittelimme ilmakiväärillä ampumista ja kesällä olimme leirillä Rahtulassa ja Kaulirannalla. Aika vietettiin leireillä lähinnä urheillen ja uiden. Sotilaallisuuttakin oli mukana jonkin verran, koska mieleen on jäänyt kuvia riviinjärjestäytymisestä ja ilmoitusten teosta. Hernesoppa, näkkileipä ja maultaan melkoisesti nykyisestä poikkeava margariini ovat lottien siellä tarjoamista aterioista vieläkin muistissa.

Syksyllä 1939 muutimme Tornioon, jossa aloitin oppikoulun. Kovin pitkään ei koulua ehditty käydä, kun syttyi talvisota. Tornio oli sodan aikana varsin vilkas paikka. Ulkolaisia vapaaehtoisia liikkui kaduilla ja monenlaisia tavarakuljetuksia tapahtui kaupungin kautta. Paljon ihmettelemistä riitti meille nuorille pojille. Joitakin poikia oli jo tuolloin läheteinä. Oma osuuteni rajoittui siihen, että olin parina päivänä järjestelemässä sotilasaiheisia postikortteja Kaupunginhotellissa toimivassa esikunnassa. Rauhan tulon jälkeiseltä ajalta on jäänyt mieleen Kemiin sinne järjestettyä sotasaalisnäyttelyä katsomaan parin kaverin kanssa polkupyörillä suorittamamme matka. Mahtavia sotakaluja oli viholliselta vallattu.

Välirauhan loppuaikoina vilkastui poikaosaston toiminta. Melkein viikoittain kokoonnuttiin Sk-talolle erilaisiin harjoituksiin. Ammuttiin ilma- ja pienoiskivääreillä, opeteltiin suunnistamaan, järjestettiin erilaisia kilpailuja jne.

Kesäkuussa 1941 meitä muutamia poikia komennettiin Sk-talolle sinne majoitetun Is-komppanian läheteiksi. Melkoista hämminkiä ja levottomuutta aiheutti kesäkuun 22 päivän aamuna saatu tieto, että Saksa oli hyökännyt Neuvostoliiton kimppuun. Meille annettiin välittömästi määräys majoittua toistaiseksi Sk-talolle. Saimme käydä kotona hakemassa patjat ja muut tarpeelliseksi katsomamme varusteet. Eihän siinä kauan kestänyt, kun palasimme kampeinemme. Joillekin vanhemmille oli ilmaantunut jopa pistoolikotelo vyölle. Tunnelma oli varsin innostunut ja mahtava. Rauhallisissa merkeissä elämä Torniossa kuitenkin sodasta huolimatta sujui. Oman leimansa kaupungille antoivat maahan aseveljinä saapuneet saksalaiset joukot. Saksalaisten parakkeja nousi eri puolille kaupunkialuetta ja heidän hallussaan oli mm. osa yhteislyseota ja seminaaria.

Is-komppanian miehiä oli jatkuvasti erilaisissa vartiointitehtävissä. Työväentalolla oli eräässä vaiheessa sijoitettuna suurehko joukko internoituja ulkolaisia, jotka sittemmin siirrettiin Ruotsiin. Heitä jouduttiin Työväentalolla vartioimaan ja me lähetit jouduimme tekemään heille pieniä palveluksia. Hakemaan kaupasta tupakkaa, käyttämään kenkiä suutarissa jne. Nimitystä poikaosastolainen ei ilmeisesti pidetty riittävän sotilaallisena, koska se vaihdettiin sotilaspojaksi. Järkyttävä tapaus meidän torniolaisten sotilaspoikien osalta sattui, kun vartiossa ollut Pentti Pikkuaho sai vahingonlaukauksesta surmansa. Murheellisen tehtävän sain omalle osalleni, kun jouduin viemään erään rintamalla kaatuneen koulutoverin siviilivaatteet hänen äidilleen.

Keskeinen asema sotilaspoikatoiminnassa oli urheilulla. Kesällä kilpailtiin maastojuoksussa, suunnistuksessa, yleisurheilussa (lähinnä 5-ottelussa) ja ammunnessa. Talvella taas hiihdossa ja mäenlaskussa. Paikallisten kilpailujen lisäksi järjestettiin piirinmestaruuskilpailuja. Piirin

kilpailuissa parhaiten menestyneet pääsivät mukaan Suomen mestaruuskilpailuihin. Itsekin oli mukana edustamassa Länsi-Pohjan piiriä suunnistuskilpailuissa Tampereella ja Sortavalassa (sijoitus S:ssa 20.).

Sotilaallisellakin koulutuksella oli sotilaspoikatoiminnassa oma sijansa. Turtolassa järjestettiin kurssi, jonka avulla melkoinen joukko meitä pitempään toiminnassa mukana olleita koulutettiin ryhmänjohtajiksi. Kurssin johtajana toimi opettaja Tulkki.

Poikatoimintaa ohjasivat Torniossa lähinnä Eero Aalto, Veikko Jousmaa, Aarne Markku ja Erkki Valtonen. Länsi-Pohjan piirin toiminnasta vastasivat ainakin Esko Melamies ja Matti Leukumaa.

Vuoden 1944 alkupuolella otettiin silloin oppikoulun 6.luokalla olleita poikia It.koulutukseen Veitsiluotoon. Torniolaisten lisäksi sinne tuli poikia myös Kemin ja Rovaniemen kouluista. Me alemmilla luokilla olemme tunsimme syvää katkeruutta, kun emme itse päässeet mukaan. Kun myöhemmin keväällä lehdessä oli ilmoitus, että 15 vuotta täyttäneillä on mahdollisuus päästä nostomiehinä koulutettavaksi It.tehtäviin, panimme kolmen koulutoverini Toivo Haapean, Matti Leppäsaajan ja Osmo Stelanderin kanssa hakemukset sisään ja saimme määräyksen ilmoittautua 15.5.1944 Ouluun 27.It.ptriin.

Määräaikaan olimme Oulussa, jossa meidät sijoitettiin eri puolilta Pohjois-Suomea tulleiden poikien kanssa mainittuun yksikköön. Majoituspaikkamme oli ensin Aleksanterinkadun varrelli oleva koulu, josta meidät sittemmin siirrettiin Heinätorin kansakoululle. Saimme aluksi jonkinlaista alokoulutusta. Pitkään me torniolaiset emme kuitenkaan ehtineet Heinätorin koululla olla, kun meidät komennettiin saksalaisten it.patterille. Tehtävämme oli välittää saksalaisille suomalaiselta torjuntakeskukselta saamiamme lentokone- ja säätiedotuksia.

Itse olin Toppilan sillan vieressä olevalla kevyellä patterilla, jonka miehistönä oli pääasiassa nuoria unkarilaisia ja romanialaisia SS-miehiä. Kovin olivat kaverit katkeria erehdyttyään lähtemään vapaaehtoisina sotareissulle. Kesä vierähti Oulussa rauhallisesti huolimatta siitä, että muualla maailmassa käytiin ankaraa sotaa. Suomen tehtyä Neuvostoliiton kanssa välirauhan minut komennettiin muutamaksi päiväksi vielä saksalaisten raskaalle it.patterille Hietasaareen, jonka jälkeen sain määräyksen ilmoittautua Veitsiluodossa olevaan koulupojista muodostettuun it.patteriin.

Tilanteen saksalaisten kanssa kehityttyä kriittiseksi meidät siirrettiin kuorma-autoilla Ouluun, jonne ajettaessa saksalaisia joukkoja tuli koko ajan tasaisena virtana vastaan.

Oulussa meidät kotiutettiin 16.9.1944. Kotiin Tornioon pääsimme junalla. Välillä jouduimme kuitenkin viettämään yön Kemissä ravintolan lattialla. Eivät olleet kovin juhlat varusteet, joissa siviiliin palattiin. Päässä oli paperista tehty lippalakki, päällä villapusero ja verryttelyhousut ja jalassa tennistossut.

Torniossa olin tämän jälkeen Is-komppaniassa lähinnä vartiointitehtävissä Sk-talolla. Lokakuun 1. päivän vastaisena yönä olin kotona, jossa n. kahden aikaan yöllä heräsin puhelinoittoon. Soittaja ilmoitti vain lyhyesti "Hetä Sk-talolle"• Kotiini sijaitsi Tornion Portteri- ja Oluttehtaalle kuuluvan rakennuksen 2.kerroksessa. Puettuani ylleni lähdin kiireesti ulos. Avatessani alakerran oven rävähti jossain pitkä konekiväärisarja ja kuului muutakin tulitusta. Juoksin nopeasti takaisin yläkertaan, jossa yritin parvekkeelta nähdä, mitä oli tapahtumassa. Kun ammunta heikkeni, lähdin uudestaan yrittämään Sk-talolle. Isäni antoi mukaani pistoolinsa. Muita aseita meillä ei kotona ollut. Juoksin pimeässä Pitkääkatua pitkin ja pääsin postin nurkalle, jossa oli muutamia sotilaita. Kuultuaan, että

olin menossa Sk-talolle, he kehottivat juoksemaan nopeasti puiston poikki sanoen saksalaisten ampuvan sillan kohdalta joen toiselta puolen. Lujaa juosten selvisin onnellisesti Suorsan kenkäkaupan luo. Siellä liittyi mukaani Lassi Pentinsaari, joka oli ollut Oulussa kanssani samassa joukko-osastossa. Pääsimme silloisen kirjakaupan lähelle, jossa oli yksinainen sotilas. Hän sanoi, ettei Sk-talolle ole menemistä, koska se on motissa ja saksalaiset ampuvat yhteislyseolta ja Lipon talosta. Tällöin palasimme kotiin. Katkonaista ammuntaa kuului jatkuvasti ja kova jyräys suomalaisten räjäyttäessä siltapenkereeseen syvän kuopan tankkiesteeksi.

Seuraavana päivänä ammuttiin Lipon talo tuleen ja tullessani vähän myöhemmin paikalle määräsi luutn. Aarne Markkula minut ruiskuttamaan käsipumpulla Sundellin rautakaupan seinää, ettei se syty palamaan. Liekö sitten pumppaamisella siihen mitään osuutta, muttei se syttynyt palamaan. Kuuma siinä kuitenkin kovasti oli. Lipon talossa olleiden saksalaisten antauduttua aukeni tie myös Sk-talolle, jonne menin Husan pihan kautta. Sk-talolla oli joitain sotilaita ja is-komppanian miehiä. Sain kiväärin ja minut määrättiin aseisiin talon nurkalle. Tunnussanaksi ilmoitettiin ”Äyräpäänjärvi” ja käsky oli ampua, jos saksalaisia tulee. He olivat vielä yhteislyseolla, mutta eivät enää ampuneet. Päivää myöhemmin he antautuivat.

Seuraavana päivänä saimme määräyksen lähteä kuorma-auton mukaan. Jostain olivat vanhemmat miehet ilmeisesti saaneet tietoonsa komennuksen tarkoituksen, koska auton lavalle ilmaantui vain meitä koulupoikia. Autolla ajettiin aseman puolelle ja siellä ilmoitettiin, että tehtävämme oli kerätä saksalaisia kaatuneita ja kuljettaa ne hautausmaalle. Sodan karmeus tuli äkkiä todelliseksi, kun radan takana perunapellolla makasi kaksi saksalaista kaatunutta. Saappaat ja sukat oli heiltä evakuoitu. Kaikkiaan raahasimme auton lavalle alun toistakymmentä kaatunutta. Suurin osa niistä oli Kemin tien eteläpuolella olevassa syvässä ojassa vedessä makaamassa. Erityisesti on mieleeni jäänyt erään talon pihalle kaatunut nuorehko mies rautaristin nauha rinnassaan. Kypärä oli päässä, mutta se ei ollut estänyt luotia, joka oli mennyt läpi ja hajottanut pään. Ei tahtonut ruoka maistua tuon komennuksen jälkeen.

Kuorma-auton mukana jouduimme osallistumaan erilaisiin kuljetuksiin. Liittyihän niihin näin jälkikäteen ajatellen huvittaviakin piirteitä. Niinpä Raumojoella käytiin kovaa taistelua, kun me samanaikaisesti keinottelimme aseman puolella suurta elävää sikaa lavalle. Sika saatiin kaikella kunnialla Torniojoen toiselle puolelle. Aseman pohjoispuolelta olevasta Husan varastorakennuksesta olimme siirtämässä jauhosäkkejä autoon, kun lähettyville tuli muutamia saksalaisten ampumia kranaatteja. Autonkuljettajana toiminut Pörhön Eetu karjaisi meidät auton lavalle ja vähemmän sankarillisesti painuimme kiivasta vauhtia autolla siltaa pitkin joen yli kaupungin puolelle.

Pelottava näky oli, kun muutamia saksalaisten Stukia kierteli eräänä päivänä Raumojoen seutuvilla ja syöksyi sen jälkeen kukin vuorollaan alas pudottaen pomminsa.

Olimme majoittuneina Sk-talolle ja muistaakseni 5.päivänä lokakuuta aamuyöstä heräsimme erittäin kovaan taistelun melskeeseen. Seisoimme pihalla ja ihmettelimme, mitä oli tapahtumassa. Vähän ajan kuluttua tuli paikalle matkalaukku kädessä suomenkielen lehtorimme vääpeli Aleks Kuitti ja sanoi, että saksalaiset tulevat läpi ja nyt lähdetään Haaparannalle. Sinnehän me koulupojat seurasimme opettajaamme. Matkalla totesimme, että saksalaisten ampuma kranaatti oli osunut tullin seinään. Aamulla saksalaiset pommittivat Röyttää ja osa koneista lensi Haaparannan yli. Ruotsalaiset ampuivat muutaman kerran it-tykeillään ilman tulosta. Puolenpäivän aikoihin palasimme takaisin Suomeen. Taistelun melske oli silloin jo häipynyt kauemmaksi. Seuraavina päivinä kuljetimme tavaroita kuorma-autolla Ruotsiin turvaan ja kun saksalaiset lähtivät lopullisesti perääntymään, sieltä takaisin Suomeen.